

NOVOŠADSKA
NOVINARSKA
ŠKOLA

t: +381 21/424-246
f: +381 21/424-164
Daničićeva3
21000 Novi Sad, Srbija
office@novinarska-skola.org.rs
www.novinarska-skola.org.rs

**IZVEŠTAJ O MONITORINGU
PROGRAMSKIH ŠEMA RTV I RTS,
KAO INDIKATORA OSTVARIVANJA
ZAKONSKIH FUNKCIJA
JAVNIH MEDIJSKIH SERVISA**

Medijska (ne)zavisnost u 2015.

Novi Sad, oktobar 2015.

**IZVEŠTAJ O MONITORINGU PROGRAMSKIH ŠEMA
RADIO-TELEVIZIJE VOJVODINE I RADIO-TELEVIZIJE SRBIJE,
KAO INDIKATORA OSTVARIVANJA
ZAKONSKIH FUNKCIJA JAVNIH MEDIJSKIH SERVISA**

I | UVOD – O ZNAČAJU MEDIJSKOG PLURALIZMA

Mnoge knjige nisu opasne – opasna je samo jedna.

Danilo Kiš¹

Medijski pluralizam predstavlja raznovrsnost medijske ponude, a samim tim i zabran od jednostranosti, unificiranosti i kanonizovanih šablona. U tom se kontekstu na globalnom planu istakao termin *balkanizacija medija*, čijoj je popularnosti zamajac dao Barak Obama, predsednik SAD, izjavivši da danas ne postoji medijski prostor na kojem bi bila okupljena različita – ili čak suprotstavljena – stanovišta o političkim, ekonomskim i društvenim pitanjima². „Balkanizacija medija“ samo je ilustrativan naziv za *eksterni pluralizam*, koji su teoretičari Hallin i Mancini definisali u studiji „Poređenje medijskih sistema – tri modela medija i politika“³ (2004). Oni pišu kako je *eksterni pluralizam*, koji se ostvaruje tek na nivou *celog* medijskog sistema, sve nadmoćniji u odnosu na *interni pluralizam*, koji se može odrediti kao pluralizam mišljenja postignut unutar svakog pojedinačnog medija.

Medijski pluralizam je višestruko naglašen u evropskoj medijskoj politici i njenom regulatornom okviru, a u okviru te politike naročito se ističe uloga javnog medijskog servisa, koji se percipira kao ugaoni kamen demokratije, a ne samo medijskog sistema. O tome govori i jedan od najuglednijih teoretičara i praktičara evropske radiodifuzne regulacije Karol

¹ Iz priče „Psi i knjige“, zbirka „Grobница za Borisa Davidoviča“.

² Izvor: <http://newsbusters.org/blogs/andy-hall/2015/02/09/obama-declares-news-media-balkanized-if-it-bleeds-it-leads> (posećeno 24. septembra 2015).

³ engl. *Comparing media systems – three models of media and politics*.

Jakubovič (Karol Jakubowicz). „Javni radiodifuzni servis je proizvod stabilne, zrele demokratije. Demokratija i javni servis jačaju jedni druge, ali demokratski kontekst je i dalje preduslov za delovanje istinskog javnog servisa, jer u protivnom, njegova ključna karakteristika - sposobnost da se odupre vladi i moćnoj eliti - ne bi bila moguća. Javni servis će, u stvari, biti tretiran kao reper prirode političkog sistema: izvornom nezavisnošću zdrave demokratije i jakog civilnog društva“ (Jakubowicz 2011: 51). Javni medijski servis je prema evropskoj medijskoj politici kohezioni faktor društva, permanentna javna tribina o najvažnijim društvenim pitanjima, osnovni oslonac javnog interesa. U svetlu ovakvog poimanja značaja i uloge javnog servisa još pre skoro 20 godina, u okviru Saveta Evrope, usvojena je Preporuka R (96) 10 o garantovanju nezavisnosti javnog servisa radiodifuzije, u kojoj se zahteva uređivačka nezavisnost i autonomija, a to se naročito odnosi na: „programsku šemu; koncepciju i proizvodnju programa; uređivanje i prezentaciju vesti i programa o aktuelnim događajima...“⁴. Ovu odredbu, koju je preuzeo i naš Zakon o javnim medijskim servisima⁵, Savet Evrope uneo je u preporuku, između ostalog, „potvrđujući izuzetnu ulogu javnog servisa radiodifuzije kao ključnog faktora pluralističkih komunikacija dostupnih svima na nacionalnom i regionalnom nivou na osnovu pružanja sveobuhvatnih programskih usluga koje obuhvataju informativni, obrazovni, kulturni i zabavni program“⁶.

Pluralizam sadržaja, dakle pružanje medijskih usluga i zadovoljavanje komunikacionih potreba svih građana i svih društvenih grupa, bez diskriminacije, kao jedna od osnovnih funkcija javnih medijskih servisa tesno je povezana sa nezavisnošću i autonomijom kao garantima ostvarivanja javnog interesa. To je razlog što se u čitavom nizu evropskih dokumenata istovremeno naglašavaju oba aspekta, a uz njih i treći, a to je adekvatno finansiranje. Sva tri aspekta značajna su za ovo istraživanje.

I u dokumentima koji se ne odnose striktno na javne medijske servise, već na druga pitanja medijske politike, naglašen je jasan odnos prema statusnim pitanjima javnih medijskih servisa. Preporuka Saveta Evrope R (99) 1 o merama za unapređivanje medijskog pluralizma naglašava: „Države članice treba da zadrže javni radiodifuzni servis i da mu omoguće da se razvija, kako bi mogao da iskoristi sve mogućnosti koje nude nove komunikacione tehnologije i servisi... Države članice treba da definišu načine za obezbeđivanje adekvatnog i sigurnog

⁴ Preporuka R (96) 10 o garantovanju nezavisnosti javnog servisa radiodifuzije, usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 11. Septembra 1996, Aneks Preporuke, I Opšte odredbe.

⁵ Zakon o Javnim medijskim servisima, Sl. glasnik Republike Srbije br. 83/2014, Član 5.

⁶ Preporuka R (96) 10 o garantovanju nezavisnosti javnog servisa radiodifuzije, stav 6.

finansiranja javnih radiodifuznih servisa, što može da obuhvati javno finansiranje i komercijalne prihode”⁷. I Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije „naglašava da adekvatno opremljeni i finansirani javni medijski servisi, pre svega javni radiodifuzni servis koji uživa istinsku uređivačku nezavisnost i institucionálnu autonomnost, mogu pružiti doprinos uspostavljanju protivteže riziku zloupotrebe moći medija u situaciji snažne medijske koncentracije”⁸. Slično zalaganje sadrži i Preporuka CM/Rec(2007)2, usvojena istovremeno kada i pomenuta Deklaracija, s tim što preporuka detaljnije navodi da „države članice treba da podstiču javne medijske servise na aktivniju ulogu u promovisanju društvene kohezije i integraciju svih zajednica, društvenih grupa, generacija, uključujući manjinske grupe, mlade, starije osobe, siromašne i ugrožene socijalne kategorije, osobe sa invaliditetom i druge, uvažavajući pritom njihove različite identitete i potrebe”⁹. I u dokumentima Saveta Evrope usvojenim 2012. godine: Deklaraciji Komiteta ministara o upravljanju javnim medijskim servisima i Preporuci CM/Rec(2012)1 Komiteta ministara državama članicama o upravljanju javnim medijskim servisima povezuju se medijski pluralizam, nezavisnost i adekvatno finansiranje. „Odbor ministara stoga izjavljuje da dužnost medijskih javnih servisa da promovišu vrednosti demokratije i različitosti u okviru i putem novih sadržaja i usluga ostaje od najveće važnosti... upozorava države članice na rizike koji prete pluralizmu i različitosti medija... naglašava posvećenost država članica da podrže ulogu, finansiranje, uređivačku i organizacionu nezavisnost javnih medijskih servisa...”¹⁰. Na sličan način o važnosti, funkcijama i statusu javnih medijskih servisa govori se i u Političkoj deklaraciji i Rezoluciji ka novom poimanju medija, dokumentima koji su usvojeni na Prvoj konferenciji ministara nadležnih za medije i nove komunikacione usluge u zemljama članicama Saveta Evrope, održanoj u Rejkjaviku 2009. godine. I Preporuka 1878(2009) o finansiranju javnih medijskih servisa ne odvajá osnovne programske funkcije od stabilnog finansiranja javnih servisa. „Javni radiodifuzni servisi moraju biti važan izvor nepristrasnih informacija i različitih političkih mišljenja... Finansiranje javnih medijskih servisa može se osigurati naplatom fiksne dozvole za rad, porezima, državnim subvencijama, pretplatama, oglašavanjem

⁷ Preporuka R (99) 1 Komiteta ministara Saveta Evrope zemljama članicama o merama za unapređenje medijskog pluralizma, usvojena 19. 01. 1999. godine, Aneks preporuke, V Javni radiodifuzni servis.

⁸ Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije, usvojena 31. 01. 2007. godine.

⁹ Preporuka CM/Rec(2007)2 Komiteta ministara državama članicama o medijskom pluralizmu i raznovrsnosti medijskog sadržaja, usvojena 31. 01. 2007. godine, Preporučene mere, 3. Javni medijski servisi.

¹⁰ Deklaracija Komiteta ministara o upravljanju javnim medijskim servisima, usvojena 15. 02. 2012, III, tačka 14.

i prihodima od sponzorisnja... U tom smislu, javni medijski servisi mogu imati mešovito finansiranje...”¹¹.

Ovim monitoringom programskih šema obuhvaćen je period od 15. avgusta (subota) do 13. septembra (nedelja)¹². Svakog dana je u periodu od šest časova do ponoći praćen Prvi program Radio-televizije Vojvodine (RTV) i Prvi program Radio-televizije Srbije (RTS), dok su na Drugom programu RTV-a praćeni sadržaji na mađarskom jeziku.

„Studije o žanrovskoj raznovrsnosti TV programa vide se, ako ne kao glavni, onda bar kao neophodan pomoćni element u oceni kvaliteta funkcionisanja medija i uspešnosti medijske politike“ (Matić 2009: 25). Korisno je napomenuti, iako to nije predmet ove analize, da je na komercijalnim stanicama sa nacionalnom frekvencijom u Srbiji za vreme ovog monitoringa dnevno emitovano 36,5 sati rijaliti šou programa¹³. Upravo je u takvom *mnoštvu istog*, koje se graniči sa zloupotrebom javnog radiodifuznog spektra, izrazito značajna uloga javnih servisa. Smisao njihovog opstanka „nalazi se u sofisticiranom plasiranju programskih sadržaja koje je nemoguće videti na komercijalnim televizijama. S druge strane, javni servis treba da izbegava zatvaranje u zabrane posebnosti“ (Milatović Popović 2011: 246).

Analiza programskog koncepta javnih servisa suštinski predstavlja analizu njihove usklađenosti sa načelima javnog interesa, u dimenzijama koje su određene *Zakonom o javnim medijskim servisima*. Na značaj pluralizma direktno se ukazuje u četiri stava člana 7 ovog zakona. Najpre se naglašava važnost poštovanja i podsticanja pluralizma političkih, verskih i drugih ideja, te omogućavanje javnosti da bude upoznata sa tim idejama (stav 4), a potom i zadovoljavanje potreba u informisanju svih delova društva bez diskriminacije, vodeći računa naročito o društveno osetljivim grupama kao što su deca, omladina i stari, manjinske grupe, osobe sa invaliditetom i zdravstveno ugroženi (stav 5); zadovoljavanje potreba građana za programskim sadržajima koji obezbeđuju očuvanje i izražavanje kulturnog identiteta kako srpskog naroda, tako i nacionalnih manjina, vodeći računa o tome da nacionalne manjine prate određene programske celine i na svom maternjem jeziku i pismu (stav 6); nepristrasno

¹¹ Preporuka 1878 (2009) o finansiranju javnih radiodifuznih servisa, usvojila Parlamentarna skupština Saveta Evrope, 27. 01. 2009, tačke 5. i 14.

¹² Program Radio-televizije Vojvodine pratili su Marina Kovačev, Ivana Svetlik, Vesna Rabuzin, Nataša Starčević i Ila Hajnal pod rukovodstvom dr Dubravke Valić Nedeljković i Stefana Janjića. Program Radio-televizije Srbije pratili su Jovana Veljković, Filip Lukić, Dragana Todorović i Jelena Manojlović pod rukovodstvom dr Radeta Veljanovskog. Kompletan materijal o istraživanju dostupan je na uvid u Novosadskoj novinarskoj školi.

¹³ Podatak je dobijen na osnovu programskih šema TV stanica Pink, Happy TV, Prva i B92 na dan 16. septembar 2015.

obrađivanje političkih, istorijskih, privrednih, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, obrazovnih, naučnih, ekoloških i drugih pitanja, omogućavajući ravnopravno sučeljavanje različitih stanovišta (stav 7).

Zakon o javnim medijskim servisima kao tri izvora finansiranja RTV-a i RTS-a navodi takse za javni medijski servis, budžetska sredstva i komercijalne prihode. Međutim, naplata takse biće započeta tek 2016. godine, što znači da je u periodu ovog monitoringa celokupna proizvodnja programa finansirana direktno iz budžeta, čime je narušena autonomija javnog servisa¹⁴. Kada novi model naplate bude ustanovljen, sredstva prikupljena na području Vojvodine raspoređivaće se tako da 70% pripadne RTV-u, a 30% RTS-u. Sistem RTV pretplate obustavljen je 2014. godine zbog svoje neefikasnosti, a diskusije o ponovnom uvođenju takse neizbežno se dotiču pitanja kvaliteta programa RTS-a i RTV-a.

Novosadska novinarska škola je 2007. godine sprovela istraživanje putem fokus grupa, čime se pokazalo da su reperi za poređenje kvaliteta javnih servisa emisije iz sedamdesetih i osamdesetih godina, poput *Muzičkog tobogana* ili lutkarske serije *Lutkomedija*: „To je ozbiljan indikator da se kvalitet programa nije vratio ni na nekadašnji nivo, da nije postignuta ni raznovrsnost emisija ni njihovo stilsko oblikovanje“ (Dragičević Šešić 2007: 144). Radio-televizija Novi Sad¹⁵ i Radio-televizija Beograd prošle su od pomenutog *zlatnog* doba sedamdesetih i osamdesetih kroz veoma turbulentan period, kako u pogledu profesionalne degradacije tokom devedesetih, tako i na planu finansijske nestabilnosti, koja je svoj maksimum dostigla 2013. godine, zbog čega je RTV najavlјivala i prekid emitovanja programa. Javni servis Vojvodine ipak je uspeo da se održi, i to kao medijska kuća koja program proizvodi na čak 11 jezika. „Multijezičnost u procesu transformacije zahteva ozbiljno promišljanje formatiranja, odnosno kreiranja programskih šema sa fokusom na multikulturalizam, odnosno interkulturalnost, kao osnovu jačanja *vojvođanskog identiteta*, što je inače i jedan od osnovnih razloga postojanja Pokrajinske radiodifuzne ustanove“ (Valić Nedeljković 2007: 114).

¹⁴ Finansijskoj nestabilnosti RTV-a i RTS-a doprineo je i neodgovoran stav političara: Aleksandar Vučić, predsednik Srpske napredne stranke, najavio je 2013. godine – tada u funkciji potpredsednika Vlade – da će pretplata biti ukinuta. Takva odluka je, međutim, usvojena tek godinu dana kasnije, i to kao privremeno rešenje, budući da će se od 2016. godine javni servisi finansirati naplatom takse.

¹⁵ RTV je izdvojena iz Radio-televizije Srbije na osnovu Zakona o radiodifuziji iz 2002. godine, a dva su značajna uzroka doprinela tome: „U saniranju posledica nedemokratskog režima Slobodana Miloševića želelo se da se anulira jedna od odluka kojom je svojevremeno dokidana autonomija obeju pokrajina. Drugi, i zapravo važniji razlog, bila je činjenica da Vojvodina predstavlja specifično – geografski, istorijski, demografski, privredno i kulturno zaokruženo područje, čija posebnost treba da ima odraza i na medijski sistem“ (Veljanovski 2007: 37).

Poseban okvir delovanja RTV-a i RTS-a zahteva i poseban stepen odgovornosti pri programiranju sadržaja, što podrazumeva „oblikovanje emisija i njihovu kontekstualizaciju u određeni programski tok, u skladu sa osnovnom misijom kanala, ali i željama populacije, tj. ciljnih grupa kojima je program namenjen“ (Dragičević Šešić 2007: 144). Dobra televizijska šema mora da bude „strukturirana i uređena“ (Turković 2005:348), a nastaje kroz četiri dimenzije programiranja: 1. fleksibilnost (i unutrašnja dinamičnost), 2. aktuelnost (i učestalost preispitivanja datih rešenja), 3. predviđanje (sa prognozom uspeha programske šeme) i 4. proveravanje (uz kontinuirana istraživanja) (prema Milatović Popović 2011). BBC, kao najveći uzor među javnim servisima, formira programske strategije za četvorogodišnji period. U aktuelnoj strategiji (2011-2015) navedeno je da je osnovni cilj BBC-ja stvaranje originalnog i prepoznatljivog programa koji može da *uključi* publiku (BBC 2011:4). Pet ključnih tačaka strategije britanskog javnog servisa su negovanje „najboljeg novinarstva na svetu“, stvaranje izvanrednih sadržaja za decu, inspirisanje gledalaca znanjem, muzikom i kulturom, kreiranje ambicioznog dramskog programa i fokusiranje na događaje koji *zbližavaju* – kako zajednice unutar nacije, tako i naciju u celosti.

RTNS je, kao preteča pokrajinskog javnog servisa, sve do devedesetih godina prošlog veka brižljivo stvarao dugoročne planove za programske šeme i iznosio ih na javnim raspravama pre uvođenja u program, istakla je u razgovoru za ovo istraživanje ekspertkinja za analizu programskih šema RTV. Međutim, takva dobra praksa zaustavljena je nakon 1991. godine, kada je Radio-televizija Novi Sad izgubila autonomiju pripajanjem Radio-televiziji Srbije. Od tada se proces programiranja sadržaja obavlja u izvesnoj meri stihijski, dok se mehanizam kontrole pluralizma bazira na istraživanjima koje zasebno sprovode programski sektori javnih servisa i Regulatorno telo za elektronske medije (REM). Pozitivan pomak ka prilagođavanju šema potrebama i željama publike predstavljaju i javne rasprave koje RTV i RTS ove godine organizuju u gradovima Srbije, prvi put nakon kraja osamdesetih dvadesetog veka. Na jednoj od njih, održanoj 25. juna 2015. u Sremskoj Mitrovici, donet je zaključak da bi javni servisi trebalo da za svaku kalendarsku godinu zacrtaju ciljeve u pogledu žanrovske raznovrsnosti.

Vitković (2010) navodi da se ideja medijskog diverziteta ispoljava kroz obavezu medija da pružaju društveno prihvatljiv sadržaj koji ispoljava društvenu, političku i kulturnu raznovrsnost, a ne da umnožava sadržaje koji odgovaraju ukusima i zahtevima većinske publike: „Da bi se postigao medijski diverzitet, mediji moraju da podstiču inovativne sadržaje čak i ako oni nisu popularni, jer podstiču slobodno razmišljanje (kritička uloga medija u pružanju sadržaja) i učešće građana kroz mnoštvo različitih informacija (izražajna funkcija

medija u ispunjavanju zahteva građana)“ (2010: 144). Međutim, ista autorka naglašava da *pluralizam* i *diverzitet* nisu sinonimi, jer je *diverzitet* mnoštvo kao takvo – nekad i opasno – a *pluralizam* podrazumeva angažovanje u tom mnoštvu. To, u kontekstu RTV-a i RTS-a, znači da nije dovoljno obezbediti žanrovsku i jezičku raznolikost, već da je unutar široke ponude potrebno obezbediti organizovanost – ne samo *unutar* pojedinačnih sadržaja, već i *između* različitih sadržaja.

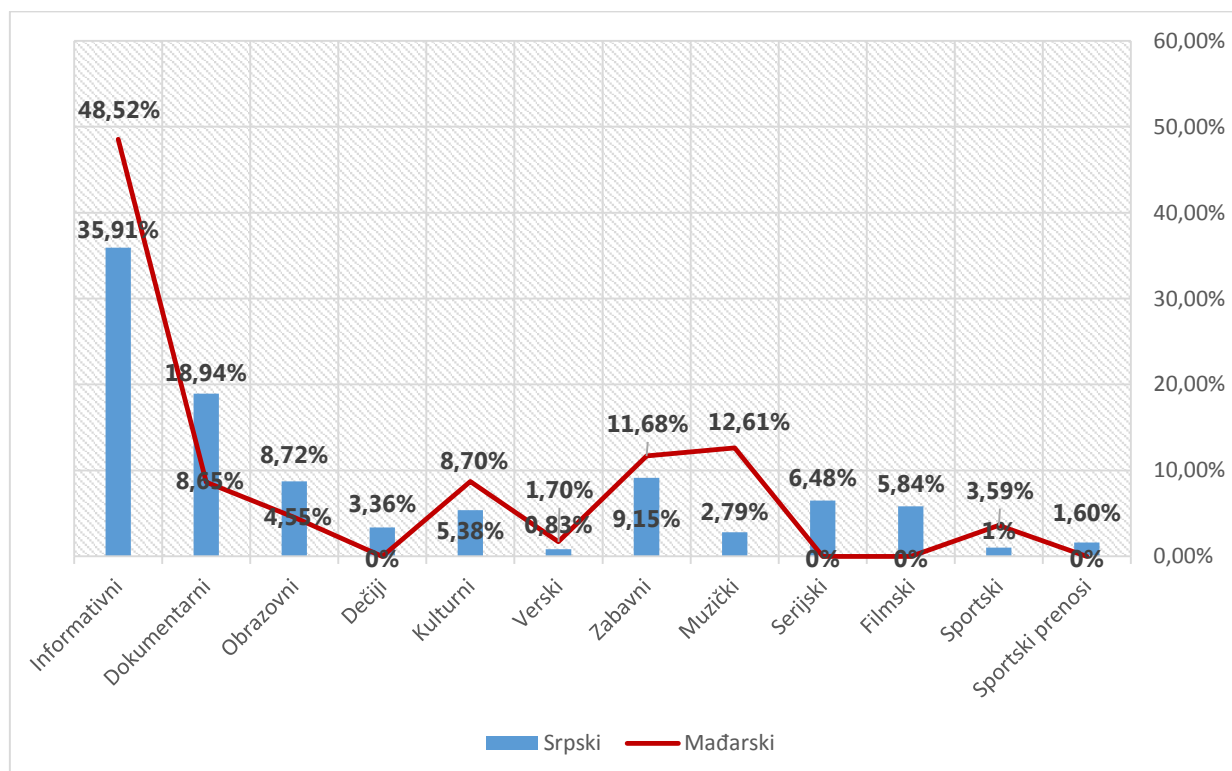
Da *diverzitet* ne znači nužno i *pluralizam* smatraju i Farchy i Ranaivoson (2011), koji su, izučavajući medijske sisteme, došli do zaključka da konkurencija ne vodi ka većoj raznovrsnosti (tj. *diverzitet* ka *pluralizmu*), već je, nasuprot tome, smanjuje. Oni navode i primer Petera Stajnera (Peter Steiner), koji se smatra pionikom u oblasti izučavanja medijskog *diverziteta*. Njegova matematička postavka iz 1952. godine ima suviše nedostataka da bi se smatrala *formulom*, ali može da posluži kao ilustrativan primer: Ako među 355.000 slušalaca radio-stanica 300.000 njih želi da sluša humoristički program, a 55.000 informativni, onda će dve konkurentske radio-stanice emitovati humoristički program, budući da će on svakom od njih obezbediti 150.000 slušalaca, što je mnogo više od 55.000. Ukoliko se u trku uključi treća stanica, i ona će emitovati humoristički program, jer će 100.000 i dalje biti veće od 55.000. Tek bi šestoj konkurentskoj stanici bilo isplativo da zasnuje svoj program na informativnim sadržajima (prema Farchy and Ranaivoson 2011). Upravo bi se ovom logičkom putanjom moglo objasniti pomenuto *mnoštvo istog* na televizijskim programima sa nacionalnom frekvencijom u Srbiji. Javni servisi ostaju jedini branici kulturnih i edukativnih sadržaja; jedini kontrapunkt komercijalno orijentisanim sadržajima. Takva protivteža veoma je važna, jer, kako upozorava Gladkova (2013), snaga odnosa između gledanja televizije i percepcije društvene stvarnosti nipošto ne sme biti potcenjena.

II | REZULTATI: RADIO-TELEVIZIJA VOJVODINE

Jednomesečni monitoring programa Radio-televizije Vojvodine (15. avgust – 13. septembar 2015) obuhvatio je ukupno 1473 emisije¹⁶, od čega 1224 na srpskom (S) i 249 na mađarskom (M) jeziku. Vremenski, praćeno je ukupno 38.897 minuta programa (32.323^S i 6574^M). Novosadska novinarska škola od 2006. godine kontinuirano sprovodi monitoringe zasnovane na kritičkoj analizi medijskog diskursa. Dok je takav pristup orijentisan ka kvalitativnim i kvantitativnim podacima o pojedinačnim medijskim sadržajima, studije programske raznovrsnosti usmerene su ka istraživanju koherentnosti i sistematičnosti programa *u celosti*; one se sprovode sa ciljem „da se utvrdi medijska politika i proceni medijski pluralizam, kao opšteprihvaćen cilj razvoja medija u demokratskom društvu“ (Matić 2009: 25).

Analiza programskih šema pokazuje da je jedna prototipična emisija trajala **26 minuta**, da je emitovana na **srpskom jeziku, premijerno**, u produkciji **Radio-televizije Vojvodine**, i to **bez reklama**.

Grafikon br. 1: Uporedni prikaz zastupljenosti programskih žanrova na srpskom i mađarskom jeziku.

¹⁶ Pod terminom *emisija* ovde se podrazumeva svaka emitovana programska jedinica (od najavne do odjavne špice), a ne emisija u svom užem žanrovskom određenju.

Tabela br. 1: Opšti pregled podataka za emisije Radio-televizije Vojvodine

	Srpski	Mađarski	Ukupno
Broj emisija	1224	249	1473
Broj minuta	32323	6574	38897
Premijera	706	142	848
Repriza	454	110	564
Nepoznato	66	1	67
Domaća produkcija	872	235	1137
Nezavisna produkcija	120	2	122
Strana produkcija	181	12	193
Nepoznato	22	0	22
Broj emisija sa reklamama	338	7	345

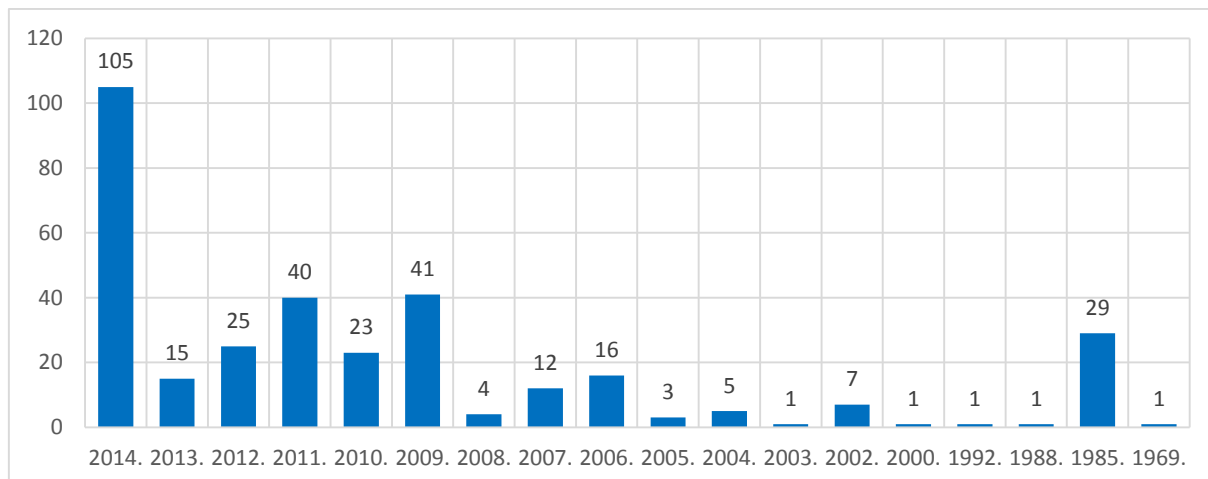
1. **Reklame** su uočene u ukupno 338 emisija, odnosno 23,42% korpusa. Međutim, u emisijama na mađarskom jeziku predstavljaju retkost i emitovane su u samo 2,8% emisija. Reklame su najzastupljenije tokom serijskog programa (javljaju se u 45,12% jedinica analize serijskog programa), a potom informativnog¹⁷ (34%) i kulturnog (33,3%). Najređe su u dečijem programu i sportskim prenosima, dok ih u verskom programu uopšte nema. U kategoriju reklama nije uračunata samopromocija, najava programa, niti pozivi za saradnju u oblasti digitalizacije ili za pomoć izbeglicama¹⁸. Javni servisi imaju pravo na šest minuta marketinškog programa u okviru jednog časa i RTV tu granicu nijedanput nije prešla tokom analiziranog perioda.

2. Kada je reč o **repriznim programima**, često je teško identifikovati da li je neka emisija koja je snimljena 2015. godine prikazana premijerno ili reprizno. Ukoliko se ograničimo samo na reprize iz prethodnih godina, dominantna je 2014. godina, a potom 2011. i 2009. Najstariji prikazani sadržaj potiče iz 1969. godine.

¹⁷ Kada se na Prvom programu RTV-a reemituje Dnevnik 2 Radio-televizije Srbije, ujedno se na RTV-u prenose i reklamni blokovi koji prekidaju Dnevnik RTS-a.

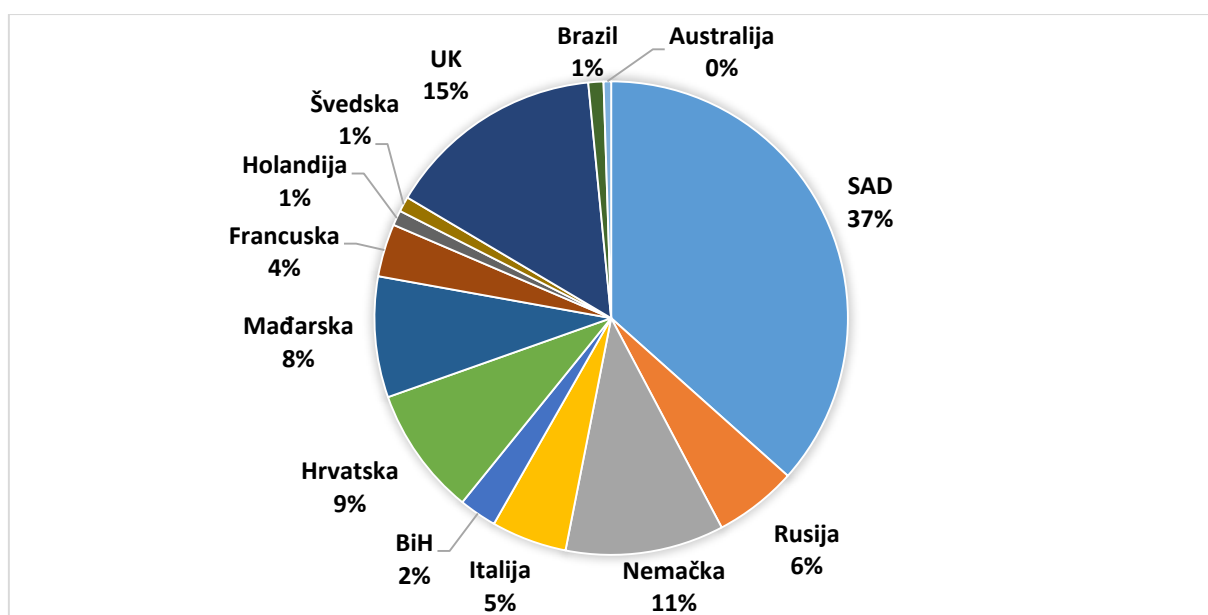
¹⁸ Reklama kojom se poziva na pomoć izbeglicama nastala je u produkciji RTV-a i nosi naziv „Budimo Vojvođani“. Emituje se na svim jezicima manjina.

Grafikon br. 2: Godina proizvodnje repriznog programa.

3. Prema Zakonu o javnim medijskim servisima, RTV treba da obezbedi najmanje 10% godišnjeg programa za nezavisne produkcije. Ukoliko se zbirno posmatraju domaće nezavisne produkcije i inostrane produkcije, RTV je ovaj uslov zadovoljila u posmatranom periodu. Najveći broj sadržaja stranog porekla potiče iz Sjedinjenih Američkih Država (37%), prevashodno zbog serijskog i filmskog programa, a slede britanska (15%) i nemačka (11%) produkcija. Kada je reč o televizijskim sadržajima iz matičnih zemalja nacionalnih manjina Vojvodine, zastupljeni su jedino oni iz Hrvatske (9%), Mađarske (8%) i Bosne i Hercegovine (2%). Dobrom praksom može se smatrati otvorenost RTV-a za *egzotičnije* produkcije, poput brazilske i australijske.

Grafikon br. 3: Strane produkcije.

4. **Bez najave** je emitovano 3,8% emisija tokom jednogmesecnog monitoringa. To su u najvećem broju slučajeva kratke forme, poput *Razglednice iz Banata*, *Potrošačkog reportera*, *Kako?!*, *Zdravo živo...* One mahom nemaju stalan termin emitovanja, već služe popunjavanju nepredviđenih praznina u programskim šemama. Ponekad se u tu svrhu koriste i forme poput muzičkog intermeca ili slika cveća.

5. U programu je uočen veliki broj **tehničkih nedostataka**, čije se posledice odražavaju i na aspekt profesionalnosti. Najčešće je reč o lošoj praksi izostavljanja uvodnih i odjavnih špica, što onemogućava uvid u sastav autorskog tima, a samim tim i u odgovornost za emitovani sadržaj. Pored toga dešavali su se prekidi tona (*Na dva mora*), nedoslednost u imenovanju emisije (*Pozdrav iz Banata / Razglednica iz Banata*), prekidanje reemitovanja Dnevnika RTS-a iako emisija nije bila završena (18. avgust), šaputanje iz režije (*Halló, TV*), te visoka zastupljenost slovnih grešaka u natpisima (*Siker*).

2.1. Analiza programske raznovrsnosti Radio-televizije Vojvodine

1. *Informativni program*. U analiziranom periodu emitovano je ukupno 595 informativnih emisija (489^S, 106^M), od čega je 86,72% prikazano premijerno. Budući da je monitoring sproveden za vreme takozvane „letnje programske šeme“, prikazivana su stara izdanja analitičkih emisija (poput *Radara*). Ovakva praksa ne može se oceniti kao pozitivna, i to iz dva razloga: prvo, vreme godišnjih odmora ne smanjuje potrebu javnosti *da zna*, niti zadatak javnog servisa da *informiše* i da bude *aktuelan*. Drugo, neke od repriziranih emisija bile su potpuno zastarele. Tako je, na primer, ponovno emitovano izdanje *Radara* posvećeno štrajku advokata, iako je u trenutku reprize ta tema bila *zaključena* već mesecima.

Tabela br. 2: Podaci o informativnom programu

	Srpski	Mađarski	Ukupno
Broj emisija	489	106	595
Broj minuta	11676	3145	14821
Premijera	435	81	516
Repriza	49	30	79
Domaća produkcija	463	104	567
Nezavisna produkcija	18	2	20
Strana produkcija	8	0	8

Udeo prostora za nezavisne produkcije je veoma mali (3,68%^S, 1,89%^M), ali se zato svakodnevno emituju koprodukcijske emisije: *Zelena prognoza* snima se uz pomoć Pokrajinskog sekretarijata za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, a *Potrošački reporter* uz pomoć Asocijacije potrošača Srbije.

U *Jutarnjem programu*, kao najdužoj emisiji u okviru informativnog programa, uočeni su različiti vidovi prikriivenog oglašavanja. Segment posvećen vežbanju nepromenjen se reprizira u nekoliko izdanja *Jutarnjeg programa*, a suštinski predstavlja reklamu za jednu novosadsku teretanu. Slično je i sa segmentom o kuvanju, koji je ujedno i promocija jednog restorana. U klasičnim informativnim emisijama – vestima i dnevnicima – uočen je manjak vesti iz Vojvodine, ili čak njihov potpuni izostanak (*Vesti* od 19. i 26. avgusta)¹⁹. U emisiji *Halló, TV* (23. avgust), koja se uživo emitovala na mađarskom jeziku, zapažen je veliki broj smetnji tokom uključenja gledalaca: mikrofoni šušte tokom konverzacije, a iz *off-a* se konstantno čuje šaptanje. Posebnu vrednost programa RTV-a predstavljaju svakodnevne vesti na znakovnom jeziku.

2. *Dokumentarni program*. Od 233 emitovane dokumentarne emisije (217^S, 16^M), čak su 142 (60,9%) bile reprizne. Većina sadržaja (52,8%) nastala je u produkciji RTV-a, dok su među stranim produkcijama najzastupljenije američka (29), hrvatska (17), ruska (10) i mađarska (10).

Tabela br. 3: Podaci o dokumentarnom programu

	Srpski	Mađarski	Ukupno
Broj emisija	217	16	233
Broj minuta	6157	561	6718
Premijera	42	0	42
Repriza	126	16	142
Nepoznato	49	0	49
Domaća produkcija	117	6	123
Nezavisna produkcija	18	0	18
Strana produkcija	67	10	77
Nepoznato	15	0	15

¹⁹ Vremenska i bioprogrnoza prikazuju se za celu Srbiju, ali s posebnim fokusom na gradove Vojvodine.

Dokumentarnim formama često se pridaje marginalni značaj, te neretko služe tek za popunjavanje „praznina“ u programu. Emisija *Zdravo, živo* prikazana je u nekoliko navrata bez ikakve najave, bez personalne identifikacije voditelja i sagovornika, kao i bez uvodne ili odjavne špice. Slični nedostaci uočeni su i u drugom delu serijala „Šta će biti sa nama? Aleksandar Tišma“. Najuočljiviji problem, međutim, predstavlja podatak da na mađarskom jeziku tokom jednomesečnog monitoringa nije premijerno prikazana nijedna dokumentarna emisija.

3. *Obrazovno-naučni program*. U 152 analizirane emisije (141^S, 11^M) uočena je tendencija ka neposrednijem pristupu mladima. U tom se pogledu posebno ističe format *Perspektiva*, koji ne samo da mladima pruža uvid u živote i stavove njihovih vršnjaka iz regiona, već istupa iz šablona svojom zanimljivom strukturom i voditeljskim pristupom²⁰. Interakcija se podstiče na različite načine, a naročito u emisiji *U dobroj kondiciji*, gde su gledoci pozvani da postave pitanja na osnovu kojih će biti kreiran sadržaj neke od narednih epizoda. Premijere su, međutim, bile izuzetno retke (9,21%^S, 18%^M), a pojedini sadržaji bili su stariji od deset godina, što se – s obzirom na brzinu razvoja nauke – može smatrati lošom praksom. Budući da je drugi program RTV-a namenjen izveštavanju na jezicima nacionalnih manjina, neophodno je u najavi programa jasno naznačiti koja redakcija ga je pripremila, što je u nekoliko navrata izostalo u slučaju mađarskog jezika: emisija *Időszerű oktatásügyi témák* (*Teme o obrazovanju*) najavljena je na sajtu RTV-a na srpskom jeziku. U emisiji *Zelena patrola* u izdanju od 2. septembra predstavljena je priča o zagađenju koje je u Srbobranu nastalo usled naftnih bušotina Naftne industrije Srbije. Ovaj primer zaslužuje posebnu pažnju u kontekstu razmatranja nepristrasnosti u izveštavanju, zbog toga što je RTV nakon bombardovanja smeštena upravo u zgradu NIS-a.

4. *Dečiji program*. Na RTV-u je u periodu od 15. avgusta do 13. septembra prikazano 39 dečijih emisija²¹, od čega nijedna na mađarskom. Ovakvom medijskom politikom krši se član 3 *Zakona o javnim medijskim servisima*, kojim je RTV obavezana da proizvodi dečiji program, ali i član 6, kojim se nalaže naročita briga o društveno osetljivim grupama. Deca u mađarskoj zajednici dvostruko se mogu posmatrati kao osetljiva grupa: na osnovu uzrasta, ali i pripadnosti manjinskom narodu. Kada je reč o dečijim emisijama na srpskom jeziku, čak 80%

²⁰ U jednoj od emisija voditelj i moderator je bio popularni reper Marko Šelić Marčelo.

²¹ U dečije emisije ubrojani su i filmovi za decu, kao i snimci dečijih muzičkih festivala.

sadržaja je emitovano reprizno, ponekad uz vidljive tehničke nedostatke, poput onih u emisiji *Vodič za preživljavanje*, koja obiluje amaterskim video-snimcima. Kao što je u uvodu navedeno, kvalitetan dečiji program drugi je na listi pet prioriteta BBC-ja i može se smatrati osnovnim stubom svakog kvalitetnog javnog servisa. Iako je komparativni pristup u slučaju BBC-ja i RTV-a nepošten iz mnogih razloga, pre svega finansijskih, navedena hijerarhija vrednosti BBC-ja može da opomene na to koliko je nedopustiv marginalan položaj koji dečiji program ima na pokrajinskom javnom servisu.

5. *Kulturni program*. Tokom mesec dana emitovano je 88 emisija o kulturi (72^S, 16^M). Ukupno gledano, jednak je broj premijernih i repriznih prikazivanja, čemu najviše doprinosi emisija *Paleta*, zamišljena kao medijsko polje interkulturalnog dijaloga. Iako je osnovna zamisao emisije valjana, u samoj realizaciji uočena je nekolicina nedostataka: autori priloga neretko ostaju nepotpisani, a segmenti izgovoreni na srpskom jeziku ostaju bez titla za predviđeni manjinski jezik. Ovaj je problem naročito uočljiv u *Paleti* na romskom jeziku. U analiziranom periodu nisu bile zastupljene nezavisne niti strane produkcije.

Tabela br. 4: Kulturni program

	Srpski	Mađarski	Ukupno
Broj emisija	72	16	88
Broj minuta	1742	564	2306
Premijera	37	6	43
Repriza	33	10	43
Nepoznato	2	0	2
Domaća produkcija	72	16	88
Nezavisna produkcija	0	0	0
Strana produkcija	0	0	0

6. *Verski program*. Prema popisu iz 2011. godine, u Vojvodini živi 1.764.000 građana koji se izjašnjavaju kao hrišćani, što predstavlja više od 90% populacije. Međutim, verski program na RTV-u ima veoma ograničen prostor: za mesec dana prikazano je ukupno devet

emisija (5^S, 4^M), a zajednički ih realizuju Pravoslavna eparhija bačka, Nadbiskupija beograska, jevrejska zajednica, Reformatorska crkva i Slovačka evangelistička crkva.

7. *Zabavni program.* U posmatranom periodu emitovano je 136 emisija zabavnog karaktera (110^S, 26^M), od čega premijerni sadržaji čine 35% korpusa. Jedna od emisija – *Na dva mora* – nastala je kao koprodukcijski projekat RTV-a i TV Budve, budući da se u mestima gde su sedišta ovih televizija organizuje festival Egzit. Ta emisija može se posmatrati kao sofisticirani *infomercial*, s obzirom na to da se kroz priloge o Budvi konstantno reklamira crnogorsko primorje. Nisu uočene emisije stranog porekla, a nezavisna produkcija skromno je zastupljena – samo emisijom *Kuhinjica*.

8. *Muzički program.* Na programima RTV-a emitovano je 60 muzičkih emisija, i to je jedna od dve žanrovske kategorije u kojima je broj analiziranih jedinica veći na mađarskom (33) nego na srpskom jeziku (27).

Tabela br. 5: Muzički program

	Srpski	Mađarski	Ukupno
Broj emisija	27	33	60
Broj minuta	908	818	1726
Premijera	7	2	9
Repriza	19	29	48
Nepoznato	2	1	3
Domaća produkcija	24	31	55
Nezavisna produkcija	3	0	3
Strana produkcija	0	2	2

Veliki udeo muzičkih sadržaja u programu na mađarskom jeziku može se posmatrati pozitivno, kao promovisanje muzičke kulture mađarske zajednice, ali je drugi mogući uzrok njihove velike zastupljenosti relativno jeftina produkcija (snimci sa etno festivala i spotovi), daleko jeftinija od one koja je potrebna za dečiji ili dokumentarni program. Uz to, muzičke

emisije ne zahtevaju veliki uređivački angažman i pogodne su za višestruka repriziranja (samo je 12% muzičkih sadržaja na mađarskom premijerno prikazano). Primećena je i nedoslednost u najavljivanju programa, što onemogućava kontinuirano praćenje emisija u nastavcima: 23. avgusta najavljen je sedmi deo formata *Gyöngyösbokréta*, a prikazan je prvi. Oslonac u kreiranju programa je mahom na vlastitoj produkciji, a izuzetak predstavlja koprodukcijski serijal povodom „Festivala uličnih svirača“ i dve emisije stranog porekla (Mađarska).

9. *Serijski program*. Kao i u slučaju dečijeg programa, serijski program na mađarskom jeziku nije emitovan tokom jednomesečnog monitoringa. Na srpskom jeziku prikazane su 82 epizode različitih serija, kako domaće produkcije (*Državni posao*, *Noćna smena*), tako i strane (*Mučke*, *Televizijska posla*). Starosno ograničenje za sve serije je 12 godina, a pre *Državnog posla* emituje se obaveštenje da u sadržaju koji sledi postoji „plasiranje robe“. Za mini-serije nastale u produkciji RTV-a prikazuje se i link ka tzv. *odloženom gledanju* tih sadržaja na sajtu *rtv.rs*, čime se podstiče povezivanje različitih medijskih platformi javnog servisa. U *Vojvođanskom dnevniku* od 6. septembra najavljena je nova serija u produkciji RTV-a, koja će akcenat postaviti na međusobnu toleranciju. Isti projekat najavljen je i u emisiji *Folder kultura* (11. septembar), gde uredništvo navodi da se nova serija pokreće posle „ne smemo reći koliko vremena“.

10. *Filmski program*. Sa titlom na srpskom jeziku prikazano je ukupno 19 filmova, dok sa mađarskim titlom nije emitovan nijedan. Tri filma bila su namenjena publici starijoj od 16 godina, dok je za ostale starosno ograničenje bilo postavljeno na 12 godina. Poreklo sadržaja je raznoliko: dominira američka produkcija, ali je bilo prostora i za rusku, australijsku, brazilsku i italijansku kinematografiju. Najstariji film snimljen je 1992. godine, a najnoviji 2014.

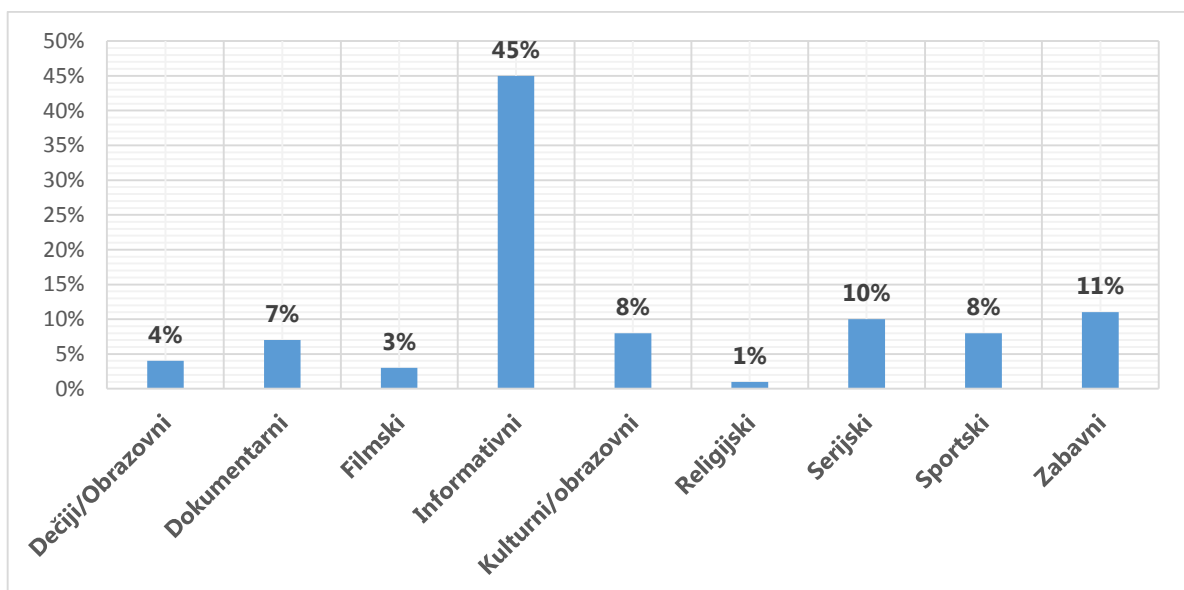
11. *Sportski program*. Slično kao i sa muzičkim programom, broj emisija o sportu bio je veći na mađarskom (37) nego na srpskom jeziku (13). Čak 88% sadržaja emitovano je premijerno, što je skladu sa načelom sportskog novinarstva o neophodnoj aktuelnosti. Sav sportski program nastao je u produkciji RTV-a. Pored emisija o sportu emitovano je i deset sportkih prenosa (nijedan na mađarskom jeziku), u ukupnom trajanju od 522 minuta.

III | REZULTATI: RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE

Monitoring Prvog programa Radio-televizije Srbije (RTS) obavljen je sa ciljem da se utvrdi u kojoj meri televizija republičkog javnog servisa ostvaruje programske funkcije koje su karakteristične za ovaj tip medija, odnosno u kojoj meri konkretno ostvaruje zakonske obaveze prema Zakonu o javnim medijskim servisima. Istraživana je pre svega programska koncepcija, raznovrsnost medijske ponude, struktura programa, odnosno deo obaveza koje proističu iz članova 7, 8, 9 i 10 Zakona o javnim medijskim servisima (Sl. Glasnik RS br. 83/2014). Posmatranjem programa uočeno je koliko se koja vrsta programskih sadržaja nalazi u programskoj ponudi i da li je uopšte ima. Drugim rečima, cilj ovog dela monitoringa je utvrđivanje količine i prisustva određenih vrsta sadržaja, a ne analiza njihovog kvaliteta.

Prvi program RTS-a je monitorovan u periodu od mesec dana, odnosno od 15. avgusta do 13. septembra 2015. godine. Za jedinicu analize uzeta je svaka medijska objava, posmatrana kao celina od najavne do odjavne špice, bez obzira na to o kom tipu programskog sadržaja je reč. Ukupno je registrovano 984 programskih celina, različitog sadržaja i trajanja. Istraživanjem je obuhvaćen i tip medijske objave, kao i njeno trajanje. Programske sadržaje smo razvrstali u sledeće kategorije, odnosno vrste programa: informativni, dokumentarni, obrazovni, kulturni, sportski, filmski, serijski, zabavni, dečiji, kao i oni sadržaji koji su namenjeni mladima i nacionalnim manjinama.

Grafikon br. 1: Vrsta programa (N=984)

Prema grafikonu br. 1 vidi se da najveći deo programa ispunjava informativni program, što je sa stanovišta osnovnih funkcija medija javnog servisa i, uzimajući u obzir da je, koncepcijski, Prvi program televizije RTS naglašeno informativni, u skladu sa obavezama javnog servisa. Što se ostalih funkcija tiče, vidi se da dečijeg i obrazovnog programa zajedno ima 4%, što je dvostruko manje od sportskog programa, a skoro trostruko manje od zabavnog. Veliki udeo sportskog programa u ovom periodu može se sagledati kao prihvatljiv, jer je to period u kome je održano Svetsko prvenstvo u atletici, tenseski turnir US open, Evropsko prvenstvo u košarci i druga takmičenja u kojima su nastupali naši sportisti. Međutim, i u ovom periodu je bilo prenosa fudbalskih utakmica u kojima nisu igrali domaći klubovi.

Indikativan je podatak da su sadržaji posvećeni nacionalnim manjinama i mladima zastupljeni u svega pet programskih celina, odnosno sa 0,5% (mladi 0,1%, nacionalne manjine 0,4%) emitovanih sadržaja u celini, o čemu svedoče tabela br. 1 i grafikon br. 2. Ovo je veoma značajan podatak, jer obaveza medijskog tretmana mladih i manjinskih grupa direktno proističe iz Zakona o javnim medijskim servisima, odnosno člana 7, tačke 5) i 6). Još je veći problem činjenica da monitoringom nije registrovan nijedan programski sadržaj na nekom od manjinskih jezika, što je potpuno zanemarivanje zakona, odnosno članova 7, tačka 6) i 8, tačka 1). Poznato je da u Srbiji, izvan teritorije Pokrajine Vojvodine, žive Vlasi, Bugari, Albanci, Bošnjaci, Romi i predstavnici drugih manjina, a na njihovim jezicima nema programskih sadržaja, što je protivno zakonu i evropskoj praksi i iskustvu. Obaveze koje proističu iz zakona, u pogledu emitovanja sadržaja na manjinsim jezicima, odnose se jednako, bez razlike, na oba javna servisa – i republički i pokrajinski.

Tabela br 1: Vrsta programskih sadržaja (N=984)

VRSTA PROGRAMSKIH SADRŽAJA	Broj jedinica analize
Dečiji/obrazovni	43
Dokumentarni	67
Filmski	28
Informativni	438
Kulturni/obrazovni	75
O nacionalnim manjinama	4
Obrazovni	37
Program za mlade	1
Religijski	8
Serijski	97
Sportski	82
Zabavni	104
UKUPNO	984

Grafikon br. 2: Sadržaji kojih ima najmanje na Prvom programu Radio-televizije Srbije

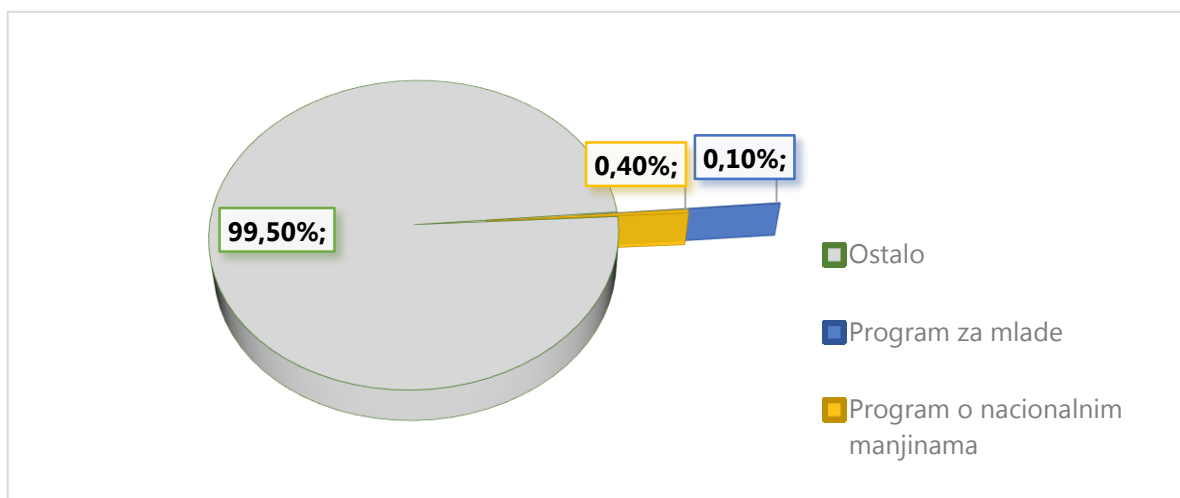

Tabela br. 2: Broj najavljenih sadržaja u dnevnim novinama (N=984)

Najava programa u „Politici”	Broj jedinica analize
Nije najavljeno	144
Najavljeno	840
UKUPNO	984

Tabela br. 2 govori o izvesnosti, odnosno neizvesnosti programske šeme sa kojom se, unapred u štampi, upoznaju gledaoci. Za komparaciju je uzet list *Politika*, koji redovno objavljuje programsku šemu televizije RTS. Monitoringom je utvrđeno da 144 od ukupno 984, odnosno 14,6% programskih sadržaja koji su se našli na programu, nije prethodno bilo najavljeno, što je prilično veliki procenat, koji govori o nedovoljnoj čvrstini programske šeme.

Tabela br. 3. Poreklo emitovanih sadržaja (N=984)

Poreklo sadržaja	Broj jedinica analize	Procenti
RTS	746	75.8%
RTV	8	0.8%
Domaće nezavisne produkcije	123	12.5%
RTS sa domaćim produkcijama	30	3.0%
Region (kinematografija)	4	0.4%
Evropa	11	1.1%
Amerika	37	3.8%
Australija, Okeanija i Novi Zeland	7	0.7%
Afrika i Azija	4	0.4%
Nešto drugo	14	1.4%
UKUPNO	984	100%

Tabela br. 3 sadrži podatke o poreklu pojedinih sadržaja koji su emitovani u posmatranom periodu. Dva podaka u ovoj tabeli su veoma zanimljiva. Prvo, to je podatak koji govori o količini proizvoda domaćih nezavisnih produkcija kojih ima 123, odnosno 12,5%, što je veoma dobro. Ali što se tiče evropskih programskih proizvoda, njih ima svega 11, odnosno 1,1%, što je sa stanovišta zakona nedovoljno. Zakon o javnim medijskim servisima predviđa u članu 10, stav 1, najmanje 10% vremena za audio-vizuelna dela evropskih nezavisnih produkcija, što je obaveza i iz Evropske direktive o audio-vizuelnim servisima. S obzirom na to da se ovaj monitoring odnosi na period od mesec dana, a ne na celu godinu, moguće je da televizija RTS ostvari svoju obavezu na godišnjem nivou. Ipak, navedeni indikator je razlog za sumnju u izvršenje ove obaveze.

Tabela 4. *Produkcija emitovanih sadržaja po godinama (N=984)*

PRODUKCIJA	Broj jedinica analize
Sadržaji producirani 2014/2015.	788
2013. godine	23
2012. godine	7
2004-2011. godine	111
do 1995. godine	5
do 1980. godine	7
Nije označeno	43
UKUPNO	984

Grafikon br. 3. *Produkcija emitovanih sadržaja, izražena u procentima*

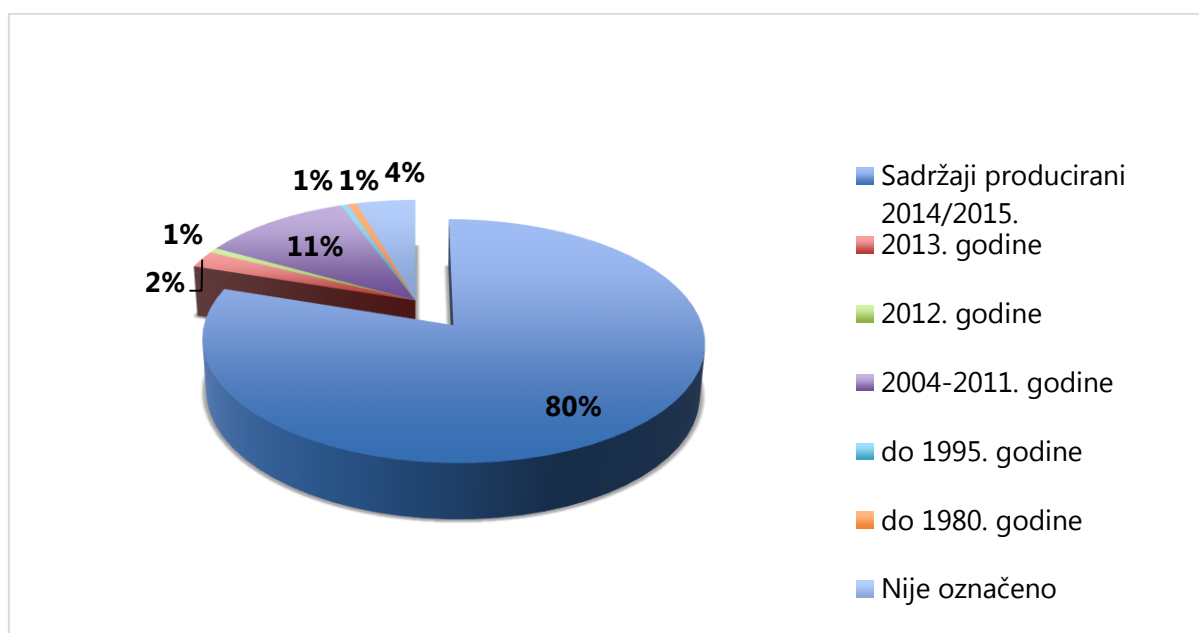

Tabela br. 4. i grafikon br. 3 govore o godinama porekla, odnosno reprizama na Prvom programu RTS u posmatranom periodu. Čak 157 emitovanih programskih celina je reprizirano, što je šestina od ukupnog broja analiziranih jedinica. Ako se ovom broju dodaju i sadržaji kod kojih nije označena godina porekla, odnosno informacija o tome da li je repriziran ili ne, a ima indikatora da to jeste slučaj, onda se procenat repriziranih sadržaja penje na 20%. To je visok procenat za koji se može pretpostaviti da je rezultat loše materijalne situacije republičkog javnog servisa.

Monitoringom je takođe utvrđeno da je 54% sadržaja emitovano prema unapred predviđenoj programskoj šemi, dok je kod 447 programskih segmenata došlo do izvesnog odstupanja od nekoliko minuta, pa u nekim slučajevima i do pola sata. To dovodi u pitanje programsku disciplinu i takođe čvrstinu programske šeme, što bi kod javnog servisa trebalo da bude drugačije.

IV | ZAKLJUČCI I SUGESTIJE

4.1. Radio-televizija Vojvodine

Programski sektor Radio-televizije Vojvodine kontinuirano sprovodi monitoring emitovanog programa, a izveštaji sa rezultatima objavljuju se na svakih šest meseci. Međutim, sadržaji se u tim izveštajima ne razvrstavaju prema svojoj suštinskoj žanrovskoj orijentaciji, već prema redakciji koja ih priprema. Zbog toga se, na primer, sportske emisije i prenosi ubrajaju u informativni program, a muzičke emisije i kratke dramske forme poput *Državnog posla* jednako se svrstavaju u zabavni program. Iako su izveštaji RTV-a veoma detaljni, oni zbog navedenih razloga pružaju unekoliko deformisanu sliku o programskoj raznovrsnosti. Monitoring programa RTV-a od 2010. godine sprovodi i Regulatorno telo za elektronske medije (REM, nekadašnja RRA), o čemu podnosi i godišnje izveštaje. Aktuelnost ovih istraživanja narušena je sporim ažuriranjem podataka, budući da se poslednji dostupni rezultati odnose na prvu polovinu 2014. godine²². S obzirom na to da se i REM i RTV finansiraju državnim sredstvima, monitoring Novosadske novinarske škole (NNS) predstavlja značajan vid eksterne evaluacije programskog pluralizma RTV-a.

NNS je 2008. godine sprovedla analizu diverziteta pokrajinskog javnog servisa, kao i istraživanje bazirano na fokus grupama. Sistematizujući odgovore koji se odnose na opšti stav o programskoj koncepciji, stav ispitanika se uglavnom usaglasio na sledeći način: RTV treba da pruža *manje* opštih tema, agencijskih informacija iz sveta, stereotipnih prikaza, prikaza folklornih tradicija manjinskih grupa, a *više* kvalitetnog programa, dinamike, živosti, neposrednosti, ličnih priča običnih ljudi, raznovrsnosti, dijaloga među kulturama, različitih TV žanrova (putopisi, dečje emisije...), više duhovitosti, ali i atraktivnosti i ekskluzivnosti (prema Matić 2009). Šest godina nakon objavljivanja publikacije „Medijski skener“, u kojoj su predstavljeni rezultati pomenutog istraživanja, može se zaključiti da se RTV delimično približila zahtevima publike koja je učestvovala u fokus grupama. Informacije iz sveta zastupljene su u svim informativnim emisijama, a za njih je rezervisan i poseban format *Svet oko nas*. Uprkos očekivanjima ispitanika, emisije o folklornoj tradiciji i dalje su veoma zastupljene. Programski *beg* u etno sadržaje, muzičke emisije, festivalske hronike i snimke plesnih takmičenja naročito je očigledan u programu na mađarskom jeziku. Takva koncepcija doprinosi očuvanju kulturne baštine vojvođanskih Mađara, ali istovremeno oduzima prostor aktuelnim temama i marginalizuje forme koje zahtevaju viši stepen novinarskog angažmana.

²² Izvor: <http://www.rra.org.rs/cirilica/izvestaji-i-analize-o-nadzoru-emitera> (posećeno 5. oktobra 2015).

Pozitivnu promenu predstavlja uvođenje multijezičke emisije *Paleta*, iako u tehničkom pogledu postoji još mnogo prostora za napredak ovog formata. Usporedna analiza rezultata iz 2008. i 2015. godine pokazuje povećanje udela informativnih, dokumentarnih i obrazovnih sadržaja, kao i smanjen prostor za dečiji, kulturni i sportski program. U prethodnom izveštaju zaključuje se da je Prvi program RTV-a primarno orijentisan na negovanje većinske srpske kulture, te da se Drugi program kreira neambiciozno, „u velikoj senci“ prvog kanala (prema Matić 2009). Ideničan opšti utisak može se steći i nakon ovog monitoringa.

Radio-televizija Vojvodine ispunjava zakonske obaveze u pogledu udela marketinškog programa, ali i udela sadržaja koji su nastali u nezavisnim produkcijama. Međutim, u programu na mađarskom jeziku moguće je uočiti višestruka sagrešenja o načela javnog interesa navedena u *Zakonu o javnim medijskim servisima*. Tokom jednomesečnog monitoringa na mađarskom jeziku nije prikazana nijedna premijerna dokumentarna emisija, nijedna emisija za decu, nijedan film, nijedna serija, nijedan sportski prenos... Može se zaključiti da u tom pogledu mađarska nacionalna manjina samo delimično ostvaruje svoja zakonom garantovana prava. Neophodno je da se RTV sistematski posveti dugoročnim planovima za razvoj programskog pluralizma, kako bi se izbegli ovakvi i slični propusti. Skladnija programska šema, sa više dokumentarnih, edukativnih i kulturnih sadržaja, doprinela bi većoj funkcionalnosti, a samim tim i kredibilitetu i gledanosti Radio-televizije Vojvodine.

4.2. Radio-televizija Srbije

Rezultati jednomesečnog monitoringa Prvog programa televizije RTS pokazuju da javni servis ima raznovrsnu programsku ponudu i da, prema raznolikosti sadržaja i strukturi programa, u velikoj meri ostvaruje svoje programske funkcije koje proizilaze iz opšteg koncepta i iskustva javnog servisa, a i iz Zakona o javnim medijskim servisima Republike Srbije. U posmatranom periodu, međutim, uočeni su indikatori koji zahtevaju uređivačku intevenciju u nekoliko slučajeva:

1. Najveći nedostatak televizijskog programa RTS je izostanak programskih segmenata za nacionalne manjine na njihovim jezicima. RTS bi morao da proizvodi ovakve sadržaje jer ga na to obavezuje Zakon o javnim medijskim servisima, a u širem smislu i Ustav Republike Srbije i mnogi evropski dokumenti.

2. Procenat dečjeg i obrazovnog programa je mali u odnosu na druge programske segmente. Zakonom i drugim pravnim aktima se ne može odrediti količina ovog programa, ali bi bilo dobro da uređivački tim RTS razmotri mogućnost povećanja količine ove vrste sadržaja.

3. Velika količina repriziranog programa je takođe problem televizije RTS. Može se razumeti da je uzrok tome materijalna situacija, a sa druge strane ima sadržaja koje treba reprizirati. Sa konsolidacijom finansijskog stanja treba nastojati da se količina repriziranog programa svede na razumnu meru.

4. Sportski program je važan programski segment, koji se i na javnom servisu podrazumeva. Ipak, za ovaj tip medija nema dovoljno opravdanja praćenje fudbalskih utakmica koje ne igraju naši timovi u direktnim prenosima, sem kada se radi o velikim takmičenjima kao što su Evropsko ili Svetsko prvenstvo. Liga šampiona, sa naglašenim komercijalnim aspektom, ne bi trebalo da zauzima prostor na programima javnog servisa.

5. Razvoj medijske pismenosti stanovništva je segment javnog interesa koji je zakonska obaveza za medije javnog servisa, predviđena članom 7, tačka 10) Zakona o javnim medijskim servisima. Monitoringom nisu uočeni sadržaji koji se mogu posmatrati kao ostvarivanje ove obaveze. Bilo bi dobro da uređivački tim RTS razmotri mogućnost uvođenja ovakvih sadržaja u program, uz neophodnu edukaciju auditorijuma i o samoj suštini i značaju javnog servisa, kao tipa medijske organizacije.

LITERATURA

1. BBC (2011). *Everyone has a story: The BBC's Diversity Strategy 2011-15*. Dostupno na: http://downloads.bbc.co.uk/diversity/pdf/Diversity_strategy_110523.pdf (preuzeto 22. 9. 2015).
2. Dragičević Šešić, Milena. (2007). Politika programiranja – kulturni diverzitet i zabava na RTV Vojvodine. U: *Javni servis Vojvodine – Monitoring transformacije Radio-televizije Novi Sad u javni servis Vojvodine* (ur. Valić Nedeljković, Dubravka). Novi Sad: Novosadska novinarska škola: 140-166.
3. Farchy, Joëlle; Ranaivoson, Heritiana. (2011). Do public television channels provide more diversity than private ones? *ENCATC Journal of Cultural Management and Policy*, volume I, issue I: 50-63.
4. Gladkova, Anna. (2013). The role of television in cultivating the values of pluralism and cultural diversity in children. *Psychology in Russia: State of the Art*, vol. 6, Issue 1: 138-143.
5. Hallin, Daniel; Mancini, Paolo. (2004). *Comparing Media Systems – three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Jakubowicz Karol. (2011) *Media revolution in Europe: ahead of the curve*, Strasbourg: Council of Europe.
7. Matić, Jovanka. (2009). Raznovrsnost TV programa u Srbiji. U: *Medijski skener* (ur. Valić Nedeljković, Dubravka). Novi Sad: Novosadska novinarska škola: 24-69.
8. Milatović Popović, Nikolina. (2011). Programiranje javne televizije – faktori uticaja na programiranje. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti*, br. 17: 237-248.
9. Republički zavod za statistiku (2011). *Knjiga 4*. Dostupno na: http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga4_Veroispovest.pdf (preuzeto 30. septembra 2015).
10. Rogač, Anđelka. (2011). Pluralizam medija u procesu demokratske tranzicije političkih režima. *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva*, god. IV, br. 10: 461-479.
11. Shanahan, James; Morgan, Michael. (1999). *Television and its Viewers: Cultivation Theory and Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
12. Turković, Hrvoje. (2005). Programska priroda televizije. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti*, br. 8-9: 341-364.

13. Valić Nedeljković, Dubravka. (2007) Multikulturalnost u programima javnog servisa Vojvodine U: *Javni servis Vojvodine – Monitoring transformacije Radio-televizije Novi Sad u javni servis Vojvodine* (ur. Valić Nedeljković, Dubravka). Novi Sad: Novosadska novinarska škola: 101-127.
14. Veljanovski, Rade. (2007). Javni RTV servis – savremeni značaj i uloga. U: *Javni servis Vojvodine – Monitoring transformacije Radio-televizije Novi Sad u javni servis Vojvodine* (ur. Valić Nedeljković, Dubravka). Novi Sad: Novosadska novinarska škola: 31-45.
15. Vitković, Biljana. (2008). Konceptualizacija i merenje diverziteta. *CM – Centar za usmeravanje komunikacija*, br. 7: 41-64.
16. Vitković, Biljana. (2010) Konceptualna razgraničenja: pluralizam i diverzitet. *CM – Centar za usmeravanje komunikacija*, br. 15: 143-162.
17. Zakon o javnim medijskim servisima. (2014). Dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2014/2513-14.pdf> (preuzeto 22. 9. 2015).

Dokumenti:

Deklaracija Komiteta ministara o upravljanju javnim medijskim servisima, usvojena 15. 02. 2012. prevod Savet Evrope.

Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti uloge medija u demokratiji u kontekstu medijske koncentracije (2014) *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima*, Savet Evrope, Beograd.

Politička deklaracija i Rezolucija ka novom poimanju medija, Prva konferencija ministara nadležnih za medije i nove komunikacione usluge u zemljama članicama Saveta Evrope, Rejkjavik 2009. godine.

Preporuka 1878 (2009) o finansiranju javnih radiodifuznih servisa, Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (2014) *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima*, Savet Evrope, Beograd.

Preporuka CM/Rec(2007)2 Komiteta ministara državama članicama o medijskom pluralizmu i raznovrsnosti medijskog sadržaja (2014) *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima*, Savet Evrope, Beograd.

Preporuka CM/Rec(2012)1 Komiteta ministara državama članicama o upravljanju javnim medijskim servisima (2014) *Zbornik odabranih pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima*, Savet Evrope, Beograd.

Preporuka R (96) 10 o garantovanju nezavisnosti javnog servisa radiodifuzije (2006)
Zbornik pravnih instrumenata Saveta Evrope u vezi sa medijima, Drugo dopunjeno izdanje,
Savet Evrope, Beograd.

Preporuka R (99) 1 Komiteta ministara Saveta Evrope zemaljama članicama o merama za
unapređenje medijskog pluralizma, prevod Savet Evrope, Beograd.